

Sygn. akt: I ACa 129/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 czerwca 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Anna Miastkowska (spr.)
Sędziowie:	SA Wincenty Ślawski SO del. Ewa Kulesza
Protokolant:	stażysta Agnieszka Kralczyńska

po rozpoznaniu w dniu 27 czerwca 2014 r. w Łodzi

na rozprawie

sprawy z powództwa **P. O.**

przeciwko **Skarbowi Państwa - Aresztowi Śledczemu w Ł.**

zastępowanemu przez **Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa**

o zadośćuczynienie

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi

z dnia 12 grudnia 2013 r., sygn. akt II C 152/13

uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Łodzi, pozostawiając temuż Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt I ACa 129/14

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 12 grudnia 2013 roku Sąd Okręgowy w Łodzi w sprawie z powództwa P. O. przeciwko Skarbowi Państwa – Aresztowi Śledczemu w Ł. o zadośćuczynienie, oddalił powództwo oraz zasądził od powoda na rzecz pozwanego kwotę 120 złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Powyższy wyrok został wydany na podstawie poczynionych przez Sąd Okręgowy ustaleń faktycznych, z których wynika, że powód P. O. przebywał w Areszcie Śledczym w Ł. w okresie od dnia 25 listopada 2011 r. do dnia 5 marca 2013 r.

Był osadzony w następujących celach i pawilonach mieszkalnych:

1. A1 nr 5 o pow. 12,02 m²:

- w dniach od 25 do 28 listopada 2011 r. – 3 osadzonych w celi;

2. B/3 nr 107 o pow. 12,10 m²:

- w dniach od 29 listopada do 4 grudnia 2011 r. – 4 osadzonych w celi;

- w dniu 5 grudnia 2011 r. – 3 osadzonych w celi;

- w dniach od 6 do 31 grudnia 2011 r. – 4 osadzonych w celi;

- w dniach od 1 stycznia do 26 lutego 2012 r. – 4 osadzonych w celi;

- w dniach od 27 lutego do 1 marca 2012 r. – 2 osadzonych w celi;

- w dniach od 2 marca do 13 maja 2012 r. – 4 osadzonych w celi;

- w dniach od 14 do 20 maja 2012 r. – 3 osadzonych w celi;

- w dniach od 21 maja do 4 czerwca 2012 r. – 4 osadzonych w celi;

- w dniach od 5 do 26 czerwca 2012 r. – 3 osadzonych w celi;

- w dniach od 27 czerwca do 8 sierpnia 2012 r. – 4 osadzonych w celi;

3. B/3 nr 82 o pow. 12,00 m²:

- w dniach od 9 sierpnia do 25 listopada 2012 r. – 4 osadzonych w celi;

- w dniach od 26 do 28 listopada 2012 r. – 3 osadzonych w celi;

- w dniach od 29 listopada do 9 grudnia 2012 r. – 2 osadzonych w celi;

- w dniach od 10 do 26 grudnia 2012 r. – 3 osadzonych w celi;

- w dniach od 27 do 31 grudnia 2012 r. – 4 osadzonych w celi;

- w dniach od 1 do 21 stycznia 2013 r. – 4 osadzonych w celi;

- w dniach od 22 stycznia do 19 lutego 2013 r. – 3 osadzonych w celi;

- w dniu 20 lutego 2013 r. – 4 osadzonych w celi;

- w dniach od 21 do 28 lutego 2013 r. – 3 osadzonych w celi;

- w dniach od 1 do 4 marca 2013 r. – 4 osadzonych w celi;

- w dniu 5 marca 2013 r. – 3 osadzonych w celi.

Z powierzchni mieszkalnej celi wyliczanej jako powierzchnia na jednego osadzonego wyłączona jest powierzchnia kącika sanitarnego.

Osadzonym zapewnia się możliwość dbania o higienę osobistą. Wszystkie cele mieszkalne są wyposażone w węzły sanitarne, w skład których wchodzi miska ustępowa, automat płuczący, umywalka z doprowadzeniem zimnej, bieżącej wody. Ze względów bezpieczeństwa kąciki sanitarne są oddzielone jedynie częściowo od reszty cel - pozostają osłonięte konstrukcją stalową, pokrytą płytą (...) do wysokości 210 cm. Wysokość drzwi do kącików wynosząca około 150 cm zapewnia możliwość kontroli osadzonych, a jednocześnie pozwala na zachowanie intymności. Kąciki sanitarne znajdują się zaraz przy wejściu do celi z prawej albo lewej strony. Zastosowanie pełnych drzwi w kąciku sanitarnym przy ich otwarciu powodowałoby zasłonięcie całej celi, która jest kontrolowana poprzez wizjer. Nie jest też możliwa zabudowa kącików sanitarnych aż do sufitu, ponieważ znajdują się w nich szyby wentylacyjne.

Każdy z osadzonych ma możliwość skorzystania raz w tygodniu z ciepłej kąpieli. Kąpiele odbywają się według zasad określonych w grafikach kąpieli sporządzanych przez dział ochrony. Grupa osadzonych skierowanych do łaźni może liczyć maksymalnie 24 osoby, zazwyczaj są to mniejsze grupy. W przypadku, gdy grupa jest większa niż ilość miejsc prysznicowych, pod natryski udaje się tylu osadzonych, ile jest miejsc prysznicowych, a pozostali oczekują w przebieralni. Każdy z kąpiących się korzysta z jednego miejsca prysznicowego.

Osadzeni mają także zapewnioną możliwość dbania o higienę. Przy przyjęciu do jednostki każdy z nich otrzymuje przybory do golenia, mydło, krem, proszek do prania, szczoteczkę i pastę do zębów. Raz w miesiącu wydaje się mydło, proszek do prania, nożyki do golenia, papier toaletowy, środek do czyszczenia urządzeń sanitarnych, proszek do szorowania, płyn do mycia naczyń oraz pastę do podłóg. Wydawanie kolejnych racji środków czystości odbywa się na prośbę osadzonego zgłoszoną do wychowawcy danego oddziału. Ponadto, osadzeni mogą otrzymywać środki higieniczne w paczkach, jak również kupować je w kantynie.

Cele nie posiadają ujęć ciepłej wody, co wynika z konieczności zredukowania kosztów związanych z funkcjonowaniem jednostki, jak również ograniczonych możliwości technicznych w zakresie utrzymania odpowiedniej infrastruktury i urządzeń.

W każdej celi mieszkalnej znajduje się regulaminowy sprzęt kwatermistrzowski - łóżko typu koszarowego, stolik, szafka, taboret, wieszak, połka na przybory toaletowe i lustro. Ilość sprzętu dostosowana jest do liczby osadzonych w celi. W przypadku jego zużycia lub uszkodzenia, osadzeni zgłaszają ten fakt administracji, a sprzęt jest niezwłocznie wymieniany na niewadliwy lub nowy.

Drewniana stolarka okienna, jak również okna w celach są poddawane konserwacji i doraźnym naprawom polegającym na wymianie potłuczonych szyb, uzupełnieniu okitowania, wymianie okuć ślusarskich, czy montażu zamknięć. Corocznie przed sezonem grzewczym odbywa się dodatkowa wizytacja cel w związku z przygotowaniem pomieszczeń do sezonu zimowego, m.in. dotycząca kontroli stanu okien. Dodatkowo osadzeni mogą zgłaszać usterki oddziałowemu lub wychowawcy oraz podczas cotygodniowych wizyt kierownika działu kwatermistrzowskiego i dyrektorów. Po zgłoszeniu usterki jest ona niezwłocznie usuwana.

Kotłownia pracuje w trybie automatycznym, obniżenie temperatury zewnętrznej powoduje automatyczne uruchomienie czynnika grzewczego. W przypadku wystąpienia zbyt niskiej temperatury w celi, są wydawane dodatkowe koce lub osadzeni są przenoszeni do innych cel. W razie podwyższonej temperatury w okresie letnim, osadzeni na własną prośbę mogą posiadać w celi wentylatory elektryczne.

Administracja Aresztu od dnia 1 maja 2009 roku wprowadziła ograniczenia w dostępie do energii elektrycznej w celach mieszkalnych. Ograniczenia te dotyczą gniazd o mocy (...) znajdujących się w celach mieszkalnych i polegają na wyłączaniu dopływu energii w określonej porze dnia i nocy w dni robocze, soboty oraz w święta.

Osadzeni otrzymują koce, materace i pościel, które są wydawane z magazynów po wypraniu i zdezynfekowaniu. W przypadku uzasadnionego zakwestionowania tych przedmiotów, są one wymieniane. Tymczasowo aresztowani otrzymują ręcznik, ścierkę, pościel, materac i koc, nie otrzymują bielizny osobistej, która przysługuje skazanym. Tymczasowo aresztowany może natomiast złożyć wniosek o wydanie mu zestawu dla skazanych.

Okna w Areszcie jako jednostce pierwszej kategorii zabezpieczenia ochronnego są wyposażone w przesłony okienne oraz kraty. Przesłony wykonane są z płyt poliwęglanowych z uwagi na ich zwiększoną odporność na uszkodzenia i warunki atmosferyczne. Płyty posiadają Aprobaty (...) i certyfikaty potwierdzające możliwość ich stosowania w budownictwie. Odpowiednia przenikalność płyt nie ogranicza znacznie dopływu światła słonecznego do celi. Przesłony są montowane w stalowych ramach kątowych równoległe do otworów okiennych z zachowaniem 30 cm odstępu w celu zapewnienia wymiany powietrza podczas wietrzenia celi. Nawiew zimnego powietrza odbywa się spodnią, nieosłoniętą częścią, natomiast wywiew przestrzeniami bocznymi.

Wentylacja jest poddawana corocznie kontrolom okresowym w zakresie przewodów kominowych, spalinowych i wentylacyjnych. Wyniki kontroli są pozytywne.

W celach montowane jest oświetlenie jarzeniowe. W zależności od wielkości celi jest to jedna belka o mocy 2 x 40 wat oraz dodatkowo w kąciu sanitarnym 25 wat lub w celi o większej powierzchni dwie o mocy 2 x 2 x 40 wat i 25 wat w kąciu sanitarnym. Osadzeni mogą korzystać z dodatkowego oświetlenia do czytania.

Każdy osadzony ma zapewniony dostęp do służby zdrowia i stomatologa. Potrzebę odbycia wizyty u lekarza zgłasza się oddziałowemu, który zapisuje to w książce zgłoszeń do lekarza. Przyjęcia do lekarza są realizowane według kolejności zgłoszeń. Jeśli lekarz pierwszego kontaktu stwierdzi potrzebę konsultacji specjalistycznej, zgłasza osadzonego do specjalisty. Kolejność zgłoszeń do lekarza jest realizowana według zgłoszeń. W nagłych przypadkach osadzeni przyjmowani są poza kolejnością. W sytuacji, gdy na terenie jednostki nie ma lekarza wzywane jest pogotowie ratunkowe.

W wypadkach uzasadnionych względami porządku i bezpieczeństwa osadzeni są obowiązani poddawać się kontroli osobistej (ogłędziny ciała, sprawdzenie odzieży, bielizny i obuwia). Dotyczy to zwłaszcza sytuacji, gdy osadzony opuszcza jednostkę, a następnie do niej powraca lub ma bezpośredni kontakt z osobami z zewnątrz. Kontrole są dokonywane przez osoby tej samej płci, w wyznaczonych do tego pomieszczeniach, podczas nieobecności osób postronnych oraz osób odmiennej płci. Pomieszczenia przeznaczone do kontroli osobistych są monitorowane za pomocą kamer utrwalających obraz w sposób uniemożliwiający ukazywanie intymnych części ciała.

Palenie tytoniu w jednostce jest dozwolone jedynie w miejscach do tego przeznaczonych. W innych miejscach obowiązuje zakaz palenia wyrobów tytoniowych. Zdarzają się przypadki palenia tytoniu w miejscach do tego nie przeznaczonych, jednakże wówczas sporządzane są wnioski o ukaranie osadzonego karą dyscyplinarną.

Używanie wyrobów tytoniowych stanowi jedną z przesłanek rozmieszczenia osadzonych w celach. Deklarację co do ich używania osadzony składa w dniu przyjęcia do jednostki.

Powód zawsze był umieszczany w celach zgodnie ze złożoną deklaracją.

Osadzeni mają prawo do otrzymania jednego ciepłego posiłku dziennie. W przypadku wyjazdu na czynności procesowe osadzony otrzymuje ciepłe śniadanie.

Zajęcia kulturalno-oświatowe i dostęp do posług religijnych odbywają się zgodnie z porządkiem wewnętrznym jednostki. (...) w zakresie korzystania z nich należy

do samych osadzonych. Udział w zajęciach kulturalno-oświatowych organizowanych przez radiowęzeł oraz przez wychowawców jest fakultatywny. Na terenie Aresztu znajduje się biblioteka, z zasobów której osadzeni mogą korzystać. Administracja dostarcza do cel także prasę, a osadzeni mogą również prenumerować prasę we własnym zakresie.

Osadzeni tymczasowo aresztowani mają prawo jedynie do indywidualnej posługi religijnej w celi na własną prośbę.

Widzenia osadzonych z adwokatami odbywają się w osobnym pomieszczeniu, bez udziału funkcjonariusza.

Sąd Okręgowy oddalił na podstawie art. 217 § 2 i 3 k.p.c. wnioski dowodowe zgłoszone w piśmie procesowym pełnomocnika powoda ustanowionego przed kolejnym terminem rozprawy, które na tym etapie postępowania uznał za spóźnione i zmierzające

do jego nieuzasadnionego przewlekania. W ocenie Sądu powód, po opuszczeniu jednostki penitencjarnej w dniu 5 marca 2013 roku, dysponował znaczną ilością czasu na zgłoszenie wniosków dowodowych, nawet w sytuacji gdy nie przyznano mu prawa do korzystania z pomocy pełnomocnika z urzędu. Stan zdrowia i konieczność leczenia nie przeszkodziły powodowi w formułowaniu pism procesowych i podejmowaniu innych czynności procesowych.

W świetle powyższego Sąd Okręgowy uznał, że brak wcześniejszego zgłoszenia wniosków o dopuszczenie dowodów z zeznań świadków, opinii biegłych lekarzy - internisty i pulmonologa, a także opinii biegłego z zakresu budownictwa, nie może zostać uznany za usprawiedliwiony okolicznościami sprawy, bądź szczególną sytuacją osobistą powoda.

Sąd ten stwierdził nadto, że wobec zgłoszenia przez pozwanego dowodów z zeznań świadka oraz z dokumentów posiadających status dokumentów urzędowych, które wyczerpująco odniosły się do wszystkich zarzutów powoda, sporne okoliczności sprawy zostały dostatecznie wyjaśnione, odrzucając przy tym zeznania P. O. w zakresie zarzutów dotyczących warunków osadzenia w pozwanej jednostce jako niewiarygodne i nie znajdujące potwierdzenia w zgromadzonym materiale dowodowym.

W świetle dokonanych ustaleń, Sąd Okręgowy uznał, że powództwo podlegało oddaleniu jako nieuzasadnione.

Podkreślił, że w niniejszej sprawie powód dochodził zadośćuczynienia za naruszenie dóbr osobistych do którego miało dojść wskutek osadzenie go w Areszcie Śledczym w Ł. w warunkach naruszających, zdaniem powoda, jego godność i prawo

do humanitarnego traktowania. Podstawę roszczenia stanowił zatem art. 23 i art. 24 k.c. w związku z art. 448 k.c. oraz art. 417 § 1 k.c. w brzmieniu obowiązującym od dnia 1 września 2004 roku. Sąd Okręgowy zaznaczył, że wykładnia przedmiotowych przepisów powinna być dokonywana z uwzględnieniem konstytucyjnych i prawno-międzynarodowych standardów ochrony godności i praw osób pozbawionych wolności, a zatem z uwzględnieniem art. 10 ust. 1 Międzynarodowego Paktu Praw Osobistych i Publicznych z dnia 19 grudnia 1966 r. (Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167 i 169), art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z dnia 4 grudnia 1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.), jak również art. 30, art. 40, art. 41 ust. 4 i art. 77 ust. 1 Konstytucji RP.

Zdaniem Sądu, powód nie udowodnił zarzutów stawianych pozwanemu w związku z funkcjonowaniem Aresztu Śledczego w Ł., zwłaszcza w zakresie nie zapewnienia mu odpowiednich warunków osadzenia. Powód nie wykazał również zaistnienia po jego stronie krzywdy, z którą miałby wiązać się obowiązek jej majątkowej rekompensaty.

Odnosząc się do zarzutu przeludnienia, Sąd Okręgowy podniósł, iż zgodnie z obowiązującym do dnia 6 grudnia 2009 r. art. 248 § 1 k.k.w., w szczególnie uzasadnionych wypadkach, dyrektor zakładu karnego lub aresztu śledczego mógł umieścić osadzonych,

na czas określony, w warunkach, w których powierzchnia w celi na jedną osobę wynosiła mniej niż 3 m². O takim umieszczeniu należało bezzwłocznie powiadomić sędziego penitencjarnego. Możliwość tę przewiduje również obecnie obowiązujący art. 110 § 2b pkt. 6-7, § 2c i § 2i w zw. z art. 209 k.k.w.

Powołując się na złożony przez pozwanego w formie notatki urzędowej, wykaz cel, Sąd Okręgowy podkreślił, że w każdym przypadku powód miał zapewnione 3 m² powierzchni mieszkalnej, mierzonej przez powołaną w tym celu komisję, bez uwzględnienia powierzchni kącika sanitarnego. Prawdziwość i rzetelność złożonego wykazu nie została przez powoda skutecznie zakwestionowana.

Zdaniem Sądu, powód nie wykazał, by przebywał z więźniami palącymi wyroby tytoniowe. Postępowanie pozwanego było zgodne z § 2 ust. 1-3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 26 listopada 1996 r. w sprawie określenia zasad dopuszczalności używania wyrobów tytoniowych w obiektach zamkniętych, podległych Ministrowi Sprawiedliwości (Dz. U. Nr 140, poz. 658 ze zm.).

Jako całkowicie bezpodstawne zostały ocenione zarzuty związane z niewłaściwym traktowaniem powoda przez personel jednostki, czy też związane ze złymi warunkami bytowymi w celach i z rzekomym doprowadzeniem powoda do złego stanu zdrowia oraz z niewłaściwym leczeniem.

Sąd Okręgowy odwołał się do treści dokumentu urzędowego w postaci pisma dyrektora jednostki, z którego wynikało, że osadzeni mają zapewnioną właściwą opiekę medyczną.

Powód nie wykazał aby kiedykolwiek odmówiono mu pomocy medycznej, a w swoich zeznaniach podał, iż korzystał z wizyt lekarskich, a nawet przebywał w szpitalu więziennym.

Zdaniem Sądu, nie zostały przedstawione przez powoda dowody potwierdzające naruszenie dyspozycji art. 110 § 2 k.k.w. oraz norm określonych

w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2003 roku w sprawie warunków bytowych osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych

(Dz. U. z 2003 r. Nr 186, poz. 1820) i załączniku nr 3, poprzez nie zapewnienie odpowiedniego wyposażenia cel. Wszystkie cele, w których przebywał powód były wyposażone w standardowy sprzęt kwatermistrzowski, powodowi były nadto przekazywana odpowiednia ilość środków higieny i czystości.

Sąd nie podzielił zarzutów związanych z zabudową kącików sanitarnych podkreślając, że sposób zabudowy wiąże się z realizacją obowiązku zapewnienia osadzonym bezpieczeństwa. Funkcjonariusze sprawdzający cele muszą mieć nadto zapewnioną możliwość kontroli zachowania osadzonych. Z podobnych względów w oknach cel mieszkalnych zamontowane są przesłony, które są niezbędne w celu wykluczenia możliwości porozumiewania się osadzonych z różnych pawilonów i pięter oraz z osobami

z zewnątrz. We wszystkich celach zapewniona jest cyrkulacja powietrza i odpowiednia temperatura. Osadzeni mogą otrzymywać dodatkowe koce czy też korzystać z wentylatorów. Oświetlenie cel zapewniane jest przez świetlówki jarzeniowe i jest wystarczające do czytania i pisanie. Przesłony okienne są wykonane w taki sposób, że nie ograniczają dostępu światła słonecznego i dopływu powietrza.

W ocenie Sądu, powód nie przedstawił żadnych dowodów potwierdzających zarzuty dotyczące naruszenia jego prawa do kontaktów z adwokatem pod nieobecność osób trzecich. Z dokumentów złożonych przez pozwanego wynikało, że na terenie jednostki istnieje osobne pomieszczenie przeznaczone do widzeń z obrońcami, a funkcjonariusze nie mają możliwości kontrolowania przebiegu rozmowy.

Ustosunkowując się do zarzutu poniżającego i niehumanitarnego traktowania powoda w związku z dokonywaniem kontroli osobistych, Sąd wskazał, że zgodnie z art. 116 § 2-4

i 209 k.k.w. zarówno skazany, jak i tymczasowo aresztowany ma obowiązek poddać się kontroli osobistej w każdym czasie. Kontrole osobiste mają na celu zapewnienie bezpieczeństwa funkcjonariuszom Aresztu i samym osadzonym poprzez zapobieganie przemycań na teren jednostki niedozwolonych przedmiotów i substancji.

Obowiązujący od dnia 22 października 2009 r. przepis art. 73a k.k.w. umożliwia monitorowanie zakładów karnych przez wewnętrzny system urządzeń rejestrujących obraz lub dźwięk, w tym przez system telewizji przemysłowej. Działania Aresztu Śledczego w postaci prowadzenia monitoringu określonych pomieszczeń, w tym pomieszczeń, w których dokonywana jest kontrola mają zatem oparcie w przepisach prawa karnego wykonawczego. Powód nie wykazał, że prowadzenie monitoringu w tych pomieszczeniach naruszało jego dobra osobiste w stopniu nie dającym się pogodzić z celem tej czynności. Nie zgłaszał on również żadnych skarg co do sposobu przeprowadzania kontroli osobistych oraz monitoringu pomieszczeń przeznaczonych do kontroli.

Osadzeni mają zapewniony dostęp do bieżącej zimnej wody, co pozwala im na utrzymywanie higieny osobistej. Zgodnie z § 32 ust. 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania – mają też zapewnione prawo do odbycia ciepłej kąpieli w łaźni raz w tygodniu, a w uzasadnionych przypadkach również częściej. W ocenie Sądu brak było dowodów potwierdzających zarzuty powoda co do braku zapewnienia mu możliwości odbycia kąpieli zgodnie z powołanym przepisem.

Wypowiadając się na temat podnoszonych przez powoda ograniczeń w dostępie do energii elektrycznej Sąd I instancji podkreślił, że ograniczenia te mają miejsce na podstawie decyzji dyrektora jednostki, podjętej w związku z koniecznością poczynienia oszczędności i dotyczą godzin najmniejszej aktywności osadzonych (głównie w porze nocnej). W ocenie Sądu nie można było dopatrywać się w tej praktyce bezprawnego postępowania naruszającego dobra osobiste osadzonych. Z podobnych względów istnieją ograniczenia w zakresie dostępu do ujęć ciepłej wody w celach.

Powód miał zapewnioną możliwość korzystania z biblioteki i uczestnictwa w konkursach organizowanych przez radiowęzeł.

W Areszcie Śledczym w Ł. osadzeni mają prawo do indywidualnej posługi religijnej w celi na własną prośbę. W jednostce utworzono także osobną kaplicę. Zdaniem Sądu I instancji, powód nie wykazał, że zgłaszane przez niego prośby o doprowadzenie na mszę lub indywidualną posługę religijną były odrzucane, przeciwnie, w zeznaniach potwierdził, że w przypadku utworzenia co najmniej trzyosobowej grupy chętnych, osadzeni byli doprowadzani na mszę.

Zgodnie z art. 109 § 1 k.k.w., skazani, jak i tymczasowo aresztowani, otrzymują trzy posiłki dziennie o odpowiedniej wartości odżywczej, w tym co najmniej jeden posiłek gorący. W przypadku porannego wytransportowania osadzonego z jednostki, otrzymuje on ciepłe śniadanie, wobec czego wymóg przewidziany w powyższym przepisie jest spełniony. Sąd Okręgowy wskazał, że powód nie objął podstawą faktyczną powództwa zarzutów dotyczących zapewnienia odpowiedniej diety. Niemniej jednak nawet w przypadku sformułowania wprost takiego zarzutu, brak było dowodów potwierdzających jego twierdzenia w tym zakresie, przedstawione podczas przesłuchania na rozprawie.

Ostatecznie Sąd Okręgowy uznał, że w niniejszej sprawie nie doszło do naruszenia jakichkolwiek dóbr osobistych powoda, w tym godności i zdrowia, jak również nie miało miejsce naruszenie zakazu nieludzkiego traktowania.

W apelacji od powyższego wyroku pełnomocnik powoda zarzucił naruszenie:

1.) art. 207§ 6 k.p.c. w zw. z art. 207 § 5 k.p.c. i 5 k.p.c. poprzez niewłaściwe zastosowanie skutkujące oddaleniem wniosków dowodowych powoda z pisma procesowego złożonego na rozprawie w dniu 28.11.2013 r. jako spóźnionych, w sytuacji braku uprzedniego pouczenia powoda występującego wówczas bez pełnomocnika o treści przepisów ustanawiających prekluzję, a także z pominięciem szczególnych okoliczności uzasadniających niezawinione przez powoda opóźnienie w zgłoszeniu wniosków, tj. w szczególności: pobytu w areszcie przed rozpoczęciem i w toku

procesu, oddalenia przez Sąd wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu zgłoszonego już w pozwie celem uzyskania fachowej pomocy

w sporządzeniu wniosków dowodowych, oddalenia zażalenia powoda na odmowę ustanowienia pełnomocnika, a także konieczności ustalenia przez powoda danych osobowych i adresowych zgłoszonych licznych świadków, ustalenia posiadania przez placówki medyczne i pozyskania od nich dokumentacji medycznej leczenia powoda, jak również faktu zgłoszenia niezbędnych wniosków dowodowych niezwłocznie po uzyskaniu tych danych i ustanowieniu pełnomocnika w sprawie;

2.)art. 217 § 3 k.p.c. poprzez niewłaściwe zastosowanie skutkujące oddaleniem wniosków dowodowych powoda z pisma procesowego złożonego na rozprawie w dniu 28.11.2013 r., wskutek bezpodstawnego uznania przez Sąd, że okoliczności sporne zostały już dostatecznie wyjaśnione - w sytuacji gdy nie zostały one wyjaśnione zgodnie z twierdzeniami strony zgłaszającej wniosek dowodowy, a tylko wówczas zachodziłaby podstawa do ich oddalenia;

3.)art. 227 k.p.c. oraz 236 k.p.c. poprzez niewłaściwe zastosowanie skutkujące milczącym pominięciem przez Sąd wniosków dowodowych zgłoszonych przez powoda: w pozwie (wniosek o dokonanie oględzin - przeprowadzenie wizji lokalnej warunków

w Areszcie Śledczym w Ł.), a także w piśmie z dnia 22.07.2013 r. (wniosek o dopuszczenie dowodu z opinii biegłych) na okoliczności istotne dla rozstrzygnięcia sprawy;

4.)art. 244 § 1 k.p.c. - poprzez niewłaściwe zastosowanie i bezpodstawne nadanie urzędowej mocy dowodowej dokumentom - dwóm pismom pracowników strony pozwanej, sporządzonym w toku procesu (pisma z dnia 29.05.2013 r.) w sytuacji gdy dokumenty te nie zostały sporządzone przez powołane do tego organy władzy publicznej w zakresie ich działania, lecz przez pracowników pozwanego aresztu wyłącznie na cele konkretnego postępowania sądowego do obrony stanowiska procesowego strony pozwanej;

5.)art. 233 § 1 k.p.c. poprzez niewłaściwe zastosowanie, skutkujące :

a.)zupełnie dowolną oceną dowodu z przesłuchania stron - a w rezultacie odrzuceniem w całości złożonych zeznań powoda, bez podania jakichkolwiek miarodajnych przyczyn, które uzasadniałyby podważenie ich wiarygodności,

b.)sprzeczną z zasadami logiki i doświadczenia życiowego oceną dowodu z zeznań świadka W. B. - w zakresie, w jakim świadek wyrażał wyłącznie swoje przypuszczenia co do sposobu dokonywania pomiarów cel (w tym - rzekomego niewliczania powierzchni kącika sanitarnego), przy których to czynnościach nie był obecny i których nie dokonywał,

c.)licznymi błędami w ustaleniach faktycznych, dotyczących warunków panujących w areszcie, tj. w szczególności :

- nie wynikającym z żadnego dowodu oraz sprzecznym z zeznaniami powoda ustaleniem, iż pod natryski udaje się tyłu osadzonych, ile jest miejsc prysznicowych, a pozostali oczekują w przebieralni oraz że każdy z kąpiących się korzysta z jednego miejsca prysznicowego, w sytuacji gdy zasady te nie są przestrzegane,

- sprzecznym z zeznaniami powoda i z doświadczeniem życiowym ustaleniem, iż powód nie został osadzony z więźniami palącymi oraz że palenie tytoniu w areszcie jest dozwolone jedynie w miejscach do tego przeznaczonych, w sytuacji gdy jest ono tolerowane w każdym miejscu, jednostki i o każdej porze, w tym także w celach z osobami deklarującymi niepalenie tytoniu,

- sprzecznym z zeznaniami powoda ustaleniem, iż powód miał zapewnione 3 m² powierzchni mieszkalnej, w sytuacji gdy w rzeczywistości do powierzchni celi mieszkalnej doliczona została powierzchnia pomieszczeń sanitariatów oraz nieruchomego wyposażenia wykluczającego swobodny dostęp,

- nie wynikającym z żadnego dowodu i sprzecznym z zeznaniami powoda ustaleniem, że osadzeni mają zapewnioną opiekę medyczną,

- sprzecznym z zeznaniami powoda i złożonymi przezeń dokumentami ustaleniem, że osadzeni mogą otrzymywać dodatkowe wyposażenie (koce w okresie zimowym, wiatraki w okresie letnim), w sytuacji, gdy pomimo składanych przez powoda pisemnych wniosków były one pomijane milczeniem;

6.)art. 278 k.p.c. - poprzez niewłaściwe zastosowanie i samowolne orzekanie przez Sąd w zakresie objętym wiadomościami specjalnymi biegłych, wnioskowanych przez powoda, tj. biegłych lekarzy internisty i pulmonologa oraz biegłego z zakresu budownictwa, co do oceny stanu zdrowia powoda i prawidłowości rozwiązań technicznych w areszcie;

7.)art. 6 k.c. poprzez niewłaściwe zastosowanie skutkujące :

a.)nieprawidłowym i przedwczesnym uznaniem powództwa za nieudowodnione, w sytuacji: pominięcia milczeniem części wniosków zgłoszonych przez powoda, bezpodstawnego oddalenia pozostałych wniosków dowodowych powoda, a ponadto bezzasadnego podważenia wiarygodności całości zeznań powoda, wykazujących powództwo co do zasady jak i wysokości,

b.)bezpodstawnym przerwaniem na powoda ciężaru dowodu w zakresie bezprawności naruszenia dóbr osobistych, przy jednoczesnym powołaniu się Sądu orzekającego na słuszną skądinąd tezę wyroku SN z dnia 28 lutego 2007 r. (V CSK 431/06), zgodnie z którą ciężar dowodu, że warunki w zakładzie karnym odpowiadały obowiązującym normom i nie doszło do naruszenia dóbr osobistych, spoczywa na pozwanym;

8.)art. 23 i 24 k.c. w zw. z art. 448 k.c. poprzez niewłaściwe zastosowanie, skutkujące :

a.)dokonaniem oceny naruszenia dóbr osobistych w sposób abstrakcyjny (ogólny), a nie konkretny, tj. bez uwzględnienia indywidualnej sytuacji i stanu zdrowia powoda oraz jego zwiększonych potrzeb,

b.)brakiem dostrzeżenia przez Sąd naruszenia dóbr osobistych powoda, w szczególności przez wielomiesięczne przetrzymywanie w warunkach powodujących, jednoznaczne pogorszenie jego zdrowia oraz uchybiających jego godności - w sytuacji gdy nawet dopuszczony (a tym bardziej - pominięty) przez Sąd materiał dowodowy wskazywał na konieczność oceny przeciwnej.

W konkluzji powód wniósł o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania, ewentualnie o jego zmianę poprzez uwzględnienie powództwa zgodnie z żądaniem pozwu oraz rozstrzygnięcie o kosztach procesu, stosownie do wyniku sprawy zweryfikowanego w toku instancji.

Ponadto skarżący wniósł o rozpoznanie na podstawie art. 380 k.p.c. postanowienia Sądu I instancji, oddalającego wnioski dowodowe z pisma procesowego powoda z dnia 28 listopada 2013 r. a w rezultacie uwzględnienie i przeprowadzenie dowodów wnioskowanych w tym piśmie oraz uwzględnienie pominiętych milczeniem wniosków dowodowych powoda z pozwu oraz z pisma z dnia 22 lipca 2013 r.

W odpowiedzi na apelację pozwany wniósł o jej oddalenie oraz o zasądzenie na jego rzecz od powoda kosztów postępowania za obie instancje.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Podniesione w apelacji zarzuty naruszenia prawa procesowego - art. 207 § 6 k. p. c. i art. 217 § 2 i 3 k. p. c. były zasadne.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, w okolicznościach niniejszej sprawy nie można było oddalając wnioski dowodowe powoda zawarte w piśmie procesowym z dnia 7 listopada 2013 r. powołać się na opóźnienie w złożeniu tych wniosków.

Decyzji Sądu I instancji w tej mierze przeczyła omówiona w apelacji sytuacja procesowa skarżącego, zwłaszcza związana z zapewnieniem pomocy prawnej ze strony profesjonalnego pełnomocnika.

Nie sposób było przy tym pominąć, że powód do dnia 5 marca 2013r. przebywał w Areszcie Śledczym a jego wnioski o ustanowienie adwokata z urzędu nie zostały uwzględnione. Drugie postanowienie w tym przedmiocie zostało wydane przez Sąd Okręgowy w dniu 5 sierpnia 2013 r., natomiast postanowienie Sądu Apelacyjnego, oddalające zażalenie powoda, zapadło w dniu 10 października 2013 r. Przekonywujący był w tej sytuacji argument apelacji, iż powód podjął starania o ustanowienie pełnomocnika z wyboru po ostatecznym rozstrzygnięciu powyższych wniosków. Skarżący nie bez racji zwrócił też uwagę na konieczność zgromadzenia stosownych informacji i dokumentów, niezbędnych dla zajęcia stanowiska w sprawie i opracowania wniosków dowodowych. Skarżący przebywając w jednostce penitencjarnej nie dysponował takimi możliwościami gromadzenia tych materiałów, przede wszystkim w wymiarze czasowym, jak osoba znajdująca się na wolności i mógł podjąć bardziej intensywne działania dopiero po zwolnieniu z Aresztu. Nadto powód oczekiwał na zakończenie postępowania incydentalnego w sprawie wniosku o ustanowienie adwokata z urzędu. Adwokata z wyboru ustanowił w dniu 27 listopada 2013r. a więc w niedługim czasie od zakończenia tego postępowania. W tym czasie strona pozwana, reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika, w odpowiedzi na pozew zakwestionowała twierdzenia pozwu i przedstawiła dowody w celu odparcia zarzutów powoda. Działanie to rodziło zatem konieczność odpowiedniego przygotowania się do prowadzenia sprawy, ze strony powoda.

Ostatecznie Sąd Apelacyjny zgodził się poglądem wyrażonym w apelacji, iż w realiach niniejszej sprawy nie można było mówić o zawinionym opóźnieniu strony powodowej w zgłoszeniu wniosków dowodowych, tym bardziej, że zostały złożone na najbliższej rozprawie.

Dla wsparcia tego rodzaju stanowiska można się było posłużyć poglądem wyrażonym w wyroku Sadu Najwyższego z dnia 14 III 2013 r. I CSK 377/12 (LEX nr1318293), zgodnie z którym twierdzenia zgłoszone dopiero w toku postępowania ale stanowiące rozwinięcie i sprecyzowanie twierdzeń przedstawionych w pozwie i będące adekwatną reakcją na na sposób obrony strony pozwanej w zasadzie nie mogą być uznane za spóźnione.

Trudno było uznać by wnioski dowodowe zmierzały nadto do przewlekłości postępowania skoro od czasu złożenia pisma w tym przedmiocie odbyła się jedynie jedna rozprawa a postępowanie dowodowe dopiero się rozpoczynało, nie można było również przyjąć, że okoliczności sporne zostały dostatecznie wyjaśnione wobec zgłoszenia przez pozwanego dowodów odnoszących się do wszystkich zarzutów powoda.

Wprawdzie pod rządem art. 217 § 3 k. p. c. zachowało aktualność stanowisko Sądu Najwyższego w myśl którego sąd nie jest obowiązany do uwzględniania kolejnych wniosków dowodowych strony tak długo aż udowodni ona korzystną dla siebie tezę i pomija te wnioski od momentu dostatecznego wyjaśnienia spornych okoliczności sprawy (wyrok S.N. z dnia 19 III 1997 r. II UKN 45/97 (...) i US 1998 r. nr 1 poz. 24), tym niemniej niedopuszczalne jest pominięcie zaofiarowanych środków dowodowych z powołaniem się na wyjaśnienie sprawy, jeśli ocena dotychczasowych dowodów prowadzi – w przekonaniu sądu – do wniosków niekorzystnych dla strony powołującej dalsze dowody. Takie pominięcie jest bowiem równoznaczne z pozbawieniem jednej ze stron możliwości udowodnienia jej twierdzeń. (Tadeusz Żyżnowski Komentarz do art. 217 k. p. c. LEX /El 2013).

Decyzję Sądu Okręgowego oddalającą wnioski dowodowe z przyczyn wskazanych w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku należało zatem uznać za wadliwą i naruszającą wskazane wyżej przepisy prawa procesowego.

Naruszenie to miało wpływ na treść zaskarżonego wyroku i skutkowało jego uchyleniem z uwagi na nierozpoznanie istoty sprawy (art. 386 § 4 k. p. c.). Powód został bowiem pozbawiony możliwości wykazania okoliczności decydujących o zasadności żądania pozwu, okoliczności te pozostały zatem niewyjaśnione i pozostawione poza oceną okoliczności faktycznych stanowiących przesłanki zastosowania prawa materialnego będącego podstawą rozstrzygnięcia.

Przesądzenie powyższych kwestii czyniło w zasadzie bezprzedmiotowymi dalsze rozważania na temat pozostałych zarzutów apelacji zwłaszcza co do oceny dotychczas zebranego materiału dowodowego, tym niemniej należało

zauważyć, że Sąd I instancji istotnie pominął wnioski dowodowe powoda zawarte w pozwie i w piśmie z dnia 22 lipca 2013 r. bez wskazania przyczyn tego rodzaju decyzji, wątpliwości budziło nadto, z powodów określonych w apelacji, potraktowanie jako dokumentów urzędowych w rozumieniu art. 244 k. p. c., niepotwierdzonych przez stronę pozwaną kopii - notatki urzędowej w przedmiocie rozmieszczenia osadzonych z dnia 29 maja 2013 r. oraz pisma dyrektora Aresztu Śledczego skierowanego do radcy Prokuraturii Generalnej z dnia 29 maja 2013 r.

Rozpoznając sprawę ponownie Sąd I instancji ustosunkuje się do wniosków dowodowych powoda zgodnie z wymogami proceduralnymi i przeprowadzi zaoferowane dowody w zakresie w jakim uzna je za niezbędne dla wyjaśnienia istoty sporu, mając na względzie poczynione wyżej uwagi.

Swoje orzeczenie Sąd Apelacyjny oparł na zasadzie art. 386 § 4 k. p. c. w zw. z art. 108 § 2 k. p. c.